

“El meu ha estat un desesperat amor per la llengua”

El 22 d'agost del 1911, fa cent anys, va nàixer a Castalla (l'Alcoià) Enric Valor i Vives, l'extraordinari narrador valencià que faltà el 13 de gener del 2000 a la ciutat de València.

El maig del 1987 fou guardonat per l'obra i pel compromís cívic amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Era el quart valencià que rebia el màxim guardó de la literatura catalana, després de Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés.

Amb aquest motiu, i a sa casa del cap i casal, el periodista de TVE Alfons Llorenç li va gravar unes breus declaracions per televisió. La resta d'aquella llarga conversa sobre la seua vida, els seus pensaments, la seua ideologia i la seua obra, l'ofereix íntegrament EL TEMPS amb motiu del centenari del seu naixement.

“La meua vida ha estat difícil, bastant accidentada, no gaire, bastant només. Però no la canviaria per una altra, que, potser, podria ser pitjor. Però la meua vocació literària ha estat tan gran que he pogut anar realitzant-la entre penalitats, disgustos, dificultats i desastres, i això també és viure. El meu ha estat un desesperat amor per la llengua i l'ofici d'escriure, una gran passió, que m'ha permès traure temps d'hores de dormir i sobreposar-me a

tot”. Major, prop dels vuitanta anys, manifestava, però, una gran placidesa davant la fi: “Veig que s'acosta la mort molt tranquil, serè: l'altra vida que prometen allà tan lluny no em preocupa; qui m'haja portat ací ja s'apanyarà. Ho dic sincerament: tinc una certa confiança. Amb tot i malgrat tot ací he tastat felicitat, a mida humana”.

En tot el seu caminar atzarós, sempre hi hagué un segur agafall, el punt del començament i del seu constant

retorn. Era a Castalla (l'Alcoià), on fa un segle nasqué, on va rebre les primeres i més fondes referències, que mai no perdé; era el melic del seu món, era el tot. Per això, proclamava ufanós: “Sóc un escriptor amb poble. Castalla és per a mi la formació primera i profunda, que no es perd en tota la vida. No és que sigui l'univers, però allí el vaig conèixer, és on vaig obrir els ulls per primera vegada, i, això, sempre ho recordes”. Ho deia amb contundència aquell dia de maig del 1987, instants després de conèixer que se li havia atorgat el màxim guardó de les lletres catalanes. I, des de sa casa de la ciutat de València, em recordava i em volia reconstruir, pam a pam, el seu petit país: “La meua foia de Castalla és rodona i envoltada de muntanyes i, damunt, és plena de foietes, com la foia Caterina, la foia Falsa, la foia Roja —la que surt a *Sense la terra promesa*— i l'alt de la Favanel·la, el coll de l'Aigüeta Amarga, que t'encamina cap a Alcoi i té 999 metres —home, per un metre ho haurien pogut arrodonir!— i allà hi ha quatre classes de pins, el blanc, el rojal, el pinyoner i el silvestre, quatre!, més les alzines, més alguna teixera... Un bosc preciós, que he tret a moltes rondalles. He volgut ficar el meu paisatge a les meues obres perquè era una forma de nacionalitzar la narrativa feta per mi, perquè ningú no l'havia literaturalitzat i perquè, així, puc compartir l'estima, la satisfacció i la sensació de plaer que em produeix. De vegades, caminant, l'emoció no em deixava seguir, davant d'una perspectiva tan bonica. A Castalla, la mar és una línia bastant pròxima i la Manxa es veu com una ratlla blava en la llunyania; està prop, però no és la meua pàtria, la verdadera Espanya comença a Almansa, allò és un altre món. La natura, a més, em fa saber que córrec una aventura immensa, la d'ésser en un punt de la galàxia on no saps per què has aparegut ni per què vius, però que cal estimar-lo i conèixer-lo”.

Reconeixia que l'admiració per la natura i el cosmos el feien “un agnòstic panteista”. Afirmava que li venia de família. El pare, benestant i culte, havia estudiat filosofia a Barcelona i es retirà al camp per conrear-hi la vinya i elaborar-hi vi, enmig de llar-

gues lectures en una vasta biblioteca, però es va arruïnar (“eren senyorets de poble sense un duro”, sentenciava Valor). Son pare era krausista, amic de Giner de los Ríos, i, en aquest sentit, reconeixia que les idees de la Institució Lliure d’Ensenyança l’havien afectat i havien penetrat a les seues produccions: “El meu déu és el de les galàxies”, afirmava, “i sé que damunt de mi hi ha l’univers, i dins de mi, una llei moral, que no acabe de comprendre qui me l’ha posada”.

Enric Valor havia heretat del coneixement del món clàssic unes certes tendències cap al pitagorisme: el nombre, la norma, l’equilibri, la lògica que posseeix la gramàtica, els moviments justos dels astres, la matemàtica interna de la música foren delers seus. “Les novel·les”, em deia, “les escric a base de música; em posa a to, en marxa. Coincidesc amb Fuster, que contava que, sense *El Messies*, no hauria escrit ni la dècima part del que ha fet. Una volta, a Alacant, en sentir per una finestra el *Clar de Lluna*, vaig haver d’aturar-me fins que s’acabà, malgrat la pressa que portava”.

“El meu poble em va mostrar la meua nació”. Quan Valor evocava la seua Castalla de quan era petit, tenia la impressió d’haver viscut en un altre temps, al segle XVI: “Una llengua tan clàssica, tan ben parlada; uns costums tant anacrònics. Es respirava un clima feudal, no hi havia masades, sinó heretats –per cert, saps que la terra es compta per “hores” i “jornals”, exactament el mateix sistema de mesures que la ciutat de Barcelona, mira si la cansalada és de pollastre!, les fanecades van des de Tarragona a la canal d’Alcoi–. Hem heretat l’esperit de la vella Catalunya. No ho veus a la nostra comarca, que som sòlids, fermes, que tenim el mateix temperament que la gent dels Pirineus? Ara diuen que som *impurs*, som aproximadament tan purs com un poble qualsevol”.

I la religiositat era tan ingènua, tan profunda –després, a la II República va ser, però, el poble que més comunistes tenia– que semblava que quan moria algú veien l’ànima com se’n pujava al cel. Ara bé, els cristians es portaven tan malament com sempre; o

EL TEMPS

Enric Valor en un acte d’homenatge a Joaquim Maldonado. A la seva esquerra (dreta a la imatge), Francesc de Paula Burguera, Joan Fuster, Joaquim Maldonado i Eliseu Climent.

Valor va rebre el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes el 7 de maig de 1987 (dreta). A l’esquerra, en un acte del Bloc Jaume I a València, el 6 de maig de 1995.

és que la seua moral no arribava a ferlos bons o és que no hi ha ningú que els pugua fer bons”.

Entre aquelles grisors, no obstant, la seua vila li va mostrar també quina era la seua nació, per això no vacil·la a l’hora de delimitar el seu marc nacional: “On parlen la llengua que parla Castalla és la meua nació, és on trobe ma casa i nissaga. Quan era petit no podia entendre que a Elda pogueren dir-se ‘valencians’, perquè parlaven castellà. Ara, no acabe tampoc d’entendre que autodenominen ‘valencians’ els qui no estimen la nostra llengua, perquè els valencians estem fabricats en aqueix idioma.

Els nostres pares feren l’amor i ens engendraren en català. En el meu cas, tot el que he amat i estime està dins d’aquesta llengua. Si es perd, es perd la nacionalitat”. El preocupava la desafecció de molts valencians a la llengua i el futur: “tot i que mai no he estat pessimista, ara tinc algun temor perquè hi ha peces mestres, com el nostre joc de pronoms, que comencen a tremolar. A més hui dia les forces contràries a la nostra llengua són tan fabuloses que poden arribar a destruir-la. Ja sé que costa molt destruir una llengua, però també s’ha de fer molt més del que es fa per aconseguir la recuperació total de l’idioma”.

Biografia d'una fidelitat

Enric Valor (Castalla, l'Alcoià, 1911 – València, l'Horta, 2000) fou un home de fidelitats bàsiques, irrenunciabls, i de perseverances nodrides al llarg d'una vida amb tenacitat.

Des dels quinze anys i fins als vuitanta-vuit mantingué el seu compromís polític amb l'esquerra. Primer el va temptar l'anarquisme i, amb ell, el naturalisme i el vegetarianisme. ("Vaig ser naturalista vuit anys, fins que vaig descobrir els aminoàcids essencials"). En temps de la II República s'afilià al comunisme ("Aquells homes anaven de veres al bou"). Però les seues actituds polítiques sempre han estat harmonitzades i immerses en el fet nacional.

En encetar-se la II República, fundà l'Agrupació Regionalista Alacantina i des d'aquell moment defensà la lleialtat al seu republicanisme, com a expressió d'una profunda democràcia, i al seu valencianisme, com a defensa dels drets nacionals de tot un poble. Però, contràriament al que feren alguns de la seua generació, mai no es deixà portar per la còmplice inactivitat ni pel canvi de bàndol. Les llibertats diverses i múltiples del seu poble sempre el motivaren. Fins i tot, als darrers anys de la seua vida, encara va sol·licitar afiliar-se al Bloc Nacionalista Valencià i, de fet, fou fins a la mort un afiliat amb carnet, que li havia lliurat el propi Pere Mayor.

Com un servei més al seu poble, tingué cura devotament de l'idioma català, del català del País Valencià. Manuel Sanchis i Guarner, un dels seus amics i alhora mestres, el considerava "un dels servidors de l'idioma més antics, més competents, més diligents i més altruistes". Ben primerencament, des dels anys trenta, ja tractà de normalitzar i normativitzar el català i de dignificar-ne la morfologia i el lèxic en els moderns mitjans de comunicació, a la ràdio i la premsa de la ciutat d'Alacant. Col·laborador de periòdics, editorialista i corrector de revistes, autor de gramàtiques, vocabularis, divulgador de la doctrina de Fabra, assessor idiomàtic d'editorials, professor de català... va revisar i corregir originals de quasi tots els escriptors del País Valencià del seu temps. La seua fou una activitat marcada per les exigències més peremptòries de la llengua del poble. Un incansable treballador de l'idioma, que acudí on el català el necessitava en cada moment.

El seu combat, treball i compromís li fou reconegut l'any 1987 amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Fou el quart valencià que rebé el màxim guardó de la literatura catalana, després de Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés. Això l'alegrà perquè "vol dir que a Barcelona s'adonen de l'enorme esforç que hem fet i estem fent els valencians per recuperar i normalitzar la llengua

catalana". El premi portà una mica de desordre al seu viure ordenat, i el sorprengué: "La vanitat no és el meu fort, mai m'he presentat a cap premi, i aquest no l'esperava tan prompte. Creia que algun dia, quan fos més vell, hi hauria alguna possibilitat que me'l donassen. És important, i han estat molt amables de reconèixer que he treballat de bona fe i, això sí, amb una voluntat ferma".

A més del compromís polític i de l'idioma, la seua altra militància constant va ser la literatura. Als deu anys ja feia temptatives i somiava ser escriptor. Però l'esclat de la guerra espanyola li destruí l'original de la seua primera novel·la i les circumstàncies històriques i l'autoexigència de respondre a les necessitats més urgents del català –fonamentalment, salvar-lo durant la llarga i oprobiosa quarantena–

li reservaren una trajectòria ben diferent de la dels escriptors d'altres països, però d'època i conjuntura semblants. El 1950 va poder publicar les *Rondalles valencianes*, retornant-nos la literatura popular que havia menyspreat la Il·lustració i la Renaixença valenciana: unes narracions bellament escrites i ajustadament reelaborades. Valor no recull ni col·lecciona la literatura folklòrica –ell volia fer literatura en majúscules–,

ben al contrari, reutilitza el conte popular, el fa seu, el penetra i ens ofereix una peça literària, donant-la amb el seu llenguatge fresc, ric, colorista, esplendorós.

La censura franquista retardà deu anys la publicació de la seua novel·la *L'Ambició d'Aleix* (1960) i fins vint anys després no apareixeria *La idea de l'emigrant*. Des del 1981 s'estampen amb regularitat les seues obres mestres (*Sense la terra promesa*, *Temps de batuda*...). La seua obra deu el coneixement i el reconeixement actual al benemèrit i constant treball de l'editora Rosa Serrano i la seua editorial Tàndem. Amb les seues novel·les, Enric Valor ha proporcionat maduresa a la literatura catalana feta al País Valencià, la que no va voler oferir-nos aquell gran novel·lador que fou Blasco Ibáñez.

És el prosista valencià més important des dels vells temps dels autors de *Tirant lo Blanc*. Com a narrador, traspua un ample i profund coneixement de l'idioma i de les seues potencialitats, flexibilitats, variants i modismes, i presenta una extrema elaboració del llenguatge. Prefereix contar a mostrar i conjuga l'anàlisi psicològica amb la sociològica. Els seus personatges anhelan el saber i la llibertat i poden alleujar-se de la brutalitat mitjançant la cultura. En definitiva, també les seues novel·les recullen les seues fidelitats cardinals a la seua cultura, a la seua terra, al seu poble que, encara, viu *sense la terra promesa* i una terra en la qual, encara, *un cel pur fa creure en la immortalitat*. **A.L.**

Enric Valor: "La vanitat no és el meu fort, mai m'he presentat a cap premi"

La passió pel poble i per Europa.

Entre totes les passions, una en destacava: el poble i el poble del seu poble, 'poble' en el doble sentit grec d'*ethnos* i *demos*. Era contundent i reincident a l'hora de delimitar el seu marc nacional: "On parlen la meua llengua és la meua nació. Sempre ho he vist claríssim. El nacionalisme em preocupa des de ben petit. L'ambient de ma casa i el de Castalla hi eren molt favorables: mon pare tenia un amor molt gran a l'idioma i ens ensenyava rudimentàriament el català, i, al poble, el treballador parlava català, la classe mitjana, també, els senyorets el parlaven i l'estimaven. Érem nacionals, no nacionalistes. I, a més, vull una vida nacional plena. L'autodeterminació, la independència, sí!, sóc federalista!. Els homes i els pobles tenen dret a ser lliures. Bé, tenim una nació, però què fem amb ella? Jo sí que sé que vull l'autodeterminació perquè és la cosa més justa, i, si pot ser, vull la independència perquè és la vida nacional completa. No es tracta de menystenir les persones i els països que ens envolten, sinó d'afirmar-nos en la personalitat, sense menysprear ningú. De vegades em fa por pensar que, si demà tinguéssim la independència i hi hagués un sector que no sabés què fer amb eixa gran llibertat, ho podria desgavellar tot".

"Per això, cal crear consciència de poble, un poble ignorant no pot autodeterminar-se, cal ensenyar què fer amb la llibertat. A la naturalesa no hi ha bots, tot és gradual. Els salts, en la història i en la política, solen ser desordenadors, perillosos i desgavelladors. Cal fortificar la personalitat pròpia i no com una cosa antagonica i violenta envers altres països veïns, sinó com una afirmació amorosa de les nostres coses. Si continuem lluitant i lluiten els qui vindran darrere de mi arribarem a restaurar i a guanyar la nació i a bastir una societat justa. Jo tinc confiança: els pobles duren molt, més del que es pensa. És cert que, ara, els qui intenten desfer-nos són molt grans i molt forts i el pitjor és que tracten de destruir-nos sense saber el mal que fan i el que es fan ells mateixos. I no ho saben, encara no ho saben. Aquesta convicció i el creure que un poble que posa jous a un altre, ell mai no és

"No es tracta de menystenir les persones i els països que ens envolten, sinó d'afirmar-nos en la nostra personalitat, sense menysprear ningú."

lliure tampoc i ni tan sols poble, em fan pensar en una Europa ben diferent de ens estan parlant i fent, una Europa des d'Irlanda als Urals, sense més fronteres que les divisions naturals i ètniques, construïda per pobles lliures, uns estats units i lliures d'Europa. No tenim una altra solució que uns estats units d'Europa. Tot Europa ha participat de la mateixa civilització cristiana i hi ha una unitat bàsica per damunt de les diferències ètniques o culturals. No, no vull l'Europa dels blocs i dels mercats, ni vull imperia- lismes –l'imperialisme al si d'Europa sempre ha estat un fracàs, fins i tot el de Carlemany, a qui tan agraïts estem i a qui tant devem–. No vull pobles dins d'altres per imposició. Espere una Eu-

"Vull una vida nacional plena. L'autodeterminació, la independència, sí!, sóc federalista"

ropa de pobles i nacions lliures, reconeguts en ells mateixos i respectuosos amb els altres, uns estats units i lliures d'Europa, però no l'Europa unida dels estats actuals".

Valor mantingué tota la vida una fidelitat constant a les seues idees polítiques. En temps de la II República, descobrí el comunisme: "Aquells homes anaven de veres al bou. A les meues novel·les ho dic: els capitalistes toregen els socialistes, però als altres els temen". I ja sempre va mantenir l'anhel d'una societat més justa i igualitària: "El comunisme per a mi ha estat sempre un ideal tan gran... conforme em faig més vell, crec que em torne més comunista. No trobe altra finestreta per a la humanitat... Veig que els cristians no han fet la seua revolució i fins i tot recentment han fet tres guerres espantoses i, per altra banda, els socialistes nacionalitzen per vendre-ho més barat als capitalistes. Per a mi el comunisme és una il·lusió molt gran: veure si entre tots podem millorar tantes coses tan horroses. Almenys evitar les diferències tan immenses que fan que l'estat

Dos dels cinc actes en què va ser nomenat doctor honoris causa: per la Universitat de València, el 1993, i per la Politècnica de València, el 1999.

“Conforme em faig més vell, em torne més comunista. No trobe altra finestreta per a la humanitat.”

més ric del món puga tenir seixanta milions de pobres i marginats. Voldria ajudar a crear una societat més justa, on les persones pel fet de nàixer ja siguen persones i estiguen tranquil·les, que han de tenir cultura, que no han de quedar-se sense treball ni morir-se de fam. És molt difícil el comunisme, com s’ha vist. És clar que té defectes i que s’ha de modificar, però és cert que no hi ha cap llei moral que garantezca

la licitud que un home treballa per a un altre”.

“Jo, més que nacionalista, sóc nacional”. Durant la guerra civil la seua avançada ideologia va poder aplicar-la a Castalla, fundant i dirigint una “col·lectivitat”. Confessava: “Els diners a mi no m’han interessat mai, i quan em vaig quedar sense terres i sense béns –en la vida no he sabut manar faena a algú– vaig sentir un alliberament: ‘ja

Un escriptor amb poble

Enric Valor fou un escriptor amb poble. Però els qui manaven en el seu poble no volien un escriptor. Eren del PP local, ajudats pels dirigents de la “provincia de Alicante”, els qui el volgueren i, en part, aconseguiren invisibilitzar.

Castalla fou el melic del món d’Enric Valor. El seu topònim el va fer sang i el portà en l’obra, la ment i el cor mentre va viure. Va posar Castalla en el mapa com a espai ideal, meravellós, excels i digne paisatge de les seues narracions. Però, una quadrilla de mesquins, la “mala canalla”, ases enemics de la cultura, militants i dirigents del PP, descendents d’aquell roí general que proclamava el “Viva la muerte, muera la inteligencia”, picaren el nom de Valor de l’Institut de Castalla, un nom consensuat, al seu moment, per tots els estaments educatius i culturals castalluts (heroicament, l’Ampa

de l’Institut mai ha deixat d’utilitzar el nom del fill il·lustre i va adoptar el nom “Ampa Enric Valor de l’Institut Castalla”). Però, els mesquins, arran-caren, picaren el 2 de juliol de 1998 el nom d’Enric Valor en un acte de fe, en un aquellarre de la intolerància, com ho feien els seus directes antecessors, victoriosos, després del 1939. Enemics de la cultura, perseguïdors i opressors dels intel·lectuals. Un fet: a València, el PP, neofranquista i de vel·leïtats feixistes, ha dedicat places i carrers a saineters de segona i pederastes de primera, però no trobareu cap via dedicada a Fuster, Estellés o Valor, als qual menyspreen i invisibilitzen.

A Castalla, l’Institut, la Generalitat Valenciana –conselleria d’Educació– encara l’anomena amb el tan original IES Castalla, malgrat que tretze anys després el Consell Escolar Municipal,

el 6 de juny del 2011, per dotze vots a favor i una abstenció, ha sol·licitat al conseller d’Educació i dirigent del PP José Ciscar que retorne el nom de Valor a l’Institut del poble de l’escriptor. Un fet històric, que vol reparar “un deute històric amb el nostre escriptor i amb la seua família pel retret que se’ls va fer llevant el nom del centre i, alhora, suposa un fet de justícia cultural, ja que Enric Valor té mèrits més que suficients per honorar-lo amb el nom de l’únic institut de Castalla”.

La malifeta fonamentalista fou qualificada per l’Ampa d’“aberració política” i per la direcció d’“irregularitat” per les il·legalitats comeses per l’Ajuntament i la conselleria d’Educació. Els tres regidors socialistes dimitiren per tal de “testimoniar les condicions despòtiques amb les quals governa l’alcalde caciquil Juan Rico (PP)”, que negà la seua participació, però que va promoure el contrafur amb trampes com convocar el consell escolar en plenes vacances per tal

no tenim res, ara, treballarem', vaig dir-me".

La dictadura li va portar tots els "mals tan grans que en gestes escrits són", com diria Ausiàs Marc, i és que "és difícil acostumar-se a ser un vençut", en paraules de Valor, "acoquina moltíssim, però vaig treure forces de dins, no sé d'on, i de seguida em vaig plantejar per on començar. Jo només volia que el País funcionés. He fet classes de català a un delegat governatiu, però amb dues setmanes de verbs irregulars vaig espantar el policia. I, quan vaig estar a la presó, també hi feia classes i, damunt, preparàrem l'aparició de la revista *Gorg* i la fundació d'un partit comunista, molt nacional, molt antistalinista, molt humanista. Sempre he tingut molt d'optimisme perquè els pobles i les idees duren molt, i crec que si també lluiten els qui vénen darrere arribarem a guanyar una societat justa i a restaurar la nació".

L'amor a la llengua: salvar l'idioma. Un gran amor al llarg de tota sa vida ha estat la llengua catalana. La

d'aconseguir els quatre vots a favor de retirar el nom.

El contrafet el consumaren el 30 de juliol del 1998. Els autors foren l'aleshores alcalde Juan Rico (PP), els dirigents comarcals i provincials del PP, com ara Julio de España, Miguel Valor (diputat de Cultura), Juan Manuel Cabot, José Joaquín Ripoll... Signa amb molt de goig l'ordre l'aleshores conseller de Cultura, Educació i Ciència, Francisco Enrique Camps Ortiz, el dimitit per deshonorat i mentider, l'amic de corruptes i les seues trames de corrupció, l'amant dels vestits i les joies regalats, el gens honorable president i, com es veu, enemic de la llengua i la cultura dels valencians i dels intel·lectuals com Enric Valor, a qui no li importaven els diners, que desitjava ajudar a "construir una societat justa, on les persones pel fer de nàixer, tinguen accés al treball, al menjar, a l'oci i a la cultura" i que proclamava: "On parlen la llengua que es parla a Castalla és la meua nació". **A.L.**

Acció Cultural del País Valencià va homenatjar Enric Valor en la celebració del 25 d'abril del 1998. "Sense la dictadura -deia-, hauria escrit ja més de trenta novel·les. Les tinc molt pensades."

llengua fou la seua vida i la seua nació. Raó per la qual, en patir la persecució desfermada i genocida de la tirania franquista, Enric Valor s'imposà salvar l'idioma, com fora. I, ja sempre acudí on la llengua el necessitava, i en un país i una època amb urgències tan peremptòries, calgué, primer, defensar i socórrer l'idioma i, després, conrear-lo. Donà classes de català a Lo Rat Penat, escrigué llibres d'ensenyament, exercí de gramàtic: "era un gramàtic rígid, després vaig ser més transigent. Sóc perfeccionista, i m'agrada la precisió".

El propi escriptor castallut es veié afectat, "condicionat, i molt" per la repressió. A més, lamentava amargament: "sense la dictadura, hauria escrit ja més de trenta novel·les. Les tinc molt pensades i preparades, i la vida no em concedirà temps per a enllestir-les. Em feren passar deu

"He fet classes de català a un delegat governatiu; en dues setmanes de verbs irregulars el vaig espantar"

anys esperant que aprovaren la primera novel·la. Volien que suprimís un adulteri, i vaig haver de cedir-hi, en amenaçar-me l'editor a fondre els mil quilos de plom en què estava picada". De fet, Valor, en contra dels crítics, sempre considera la seua literaturització de les *Rondalles valencianes* com un treball menor, un exercici, un pretext per fer literatura: "Les trobava amb la pell i l'os, recollia un, o dos folis i, en literaturitzar-les, me n'eixien cinquanta. Jo volia fer literatura. Només literatura, no etnografia. Des dels deu anys ja volia ser escriptor, i en feia temptatives. Sempre he tingut ganes de novel·lar la meua contemporaneïtat. Però ells no volien novel·les en català, perquè això dóna maduresa i serietat a la llengua".

"L'escriptor ha de tenir un compromís". Enric Valor fou un home de compromisos i fidelitats, de passions i amors, però sobretot un escriptor amb referències de poble i amb poble: "L'escriptor ha de tenir un compromís o un altre i, de fet, sempre el té".

La seua narrativa era, segons ell, "semiautobiogràfica" i es podia inscriure en una espècie de "neonaturalisme". "És on em porta el meu sentit de la predeterminació, però Zola se'n passava". Pensava que havia de "predominar l'estètica, l'interès narratiu,

ara, cal un fons que intente millorar la teua societat. En les meues novel·les sempre existeix una voluntat de millorar la humanitat, sense forçar-ho. La ideologia, les idees i les actituds ètiques han d'estar soterrades, han de ser, si vols, un subproducte en la literatura. És el lector qui ha de fer la troballa. Jo conte amb sinceritat, no vull

“La ideologia, les idees i les actituds ètiques han d'estar soterrades, han de ser, si vols, un subproducte en la literatura. És el lector qui ha de fer la troballa. No vull caure en maniqueïsmes”

caure en maniqueïsmes. Desitge que m'entenga el meu poble i que s'ensenyi tastant bellesa, mitjançant un bon llenguatge. Si aconseguisc bellesa que les persones sàpien que la llengua és important i que, amb ella, es poden fer coses formoses. La meua visió patriòtica-pedagògica no s'ha separat

mai del gust per un llenguatge ric ni del voler assolir un cert valor literari. Jo no sóc un novel·lista castellà, que no té reivindicacions nacionals a atendre amb urgència. Però, això tampoc no ho utilitze de justificació, ni em fa renunciar a cap exigència estètica. Quan escric, ho tinc present i lluite molt: ho revise, ho millore, sóc un

perfeccionista. La novel·la m'abstrau i veig com els personatges s'aparten i n'estime i n'odie i lluite per no jutjar ni condemnar. El gust de novel·lar i al mateix temps que la narració tinga valor literari. Són passions de diferents orígens que se m'apleguen en una de sola”.

Per tot això el ser escriptor ho portava molt bé, sense vanitat: “Sé que el record de mi desapareixerà i el de la meua obra també, encara que duràs cinc-cents o mil anys; l'eternitat, que és tan immensa, se'l menjarà. L'única cosa gran és l'univers i la grandesa més gran de la persona és saber que s'és, que es viu. Que s'existeix i s'està en un punt de la galàxia. El més fabulós miracle és que passe tot el que passa cada dia. Sé que damunt de mi està l'univers i dins de mi una llei moral que no acabe de comprendre qui me l'ha posada”.

Però, després de tot, Valor, em digué: “Saps, de vegades, pense que no té importància el que he fet. Però continue. És una força que porte dins. A voltes, pense que només tinc clar que no m'importa que l'Himàlaia tinga vuit mil vuit-cents metres, ja ho sé!; però l'Aitana, amb mil cinc-cents vuitanta metres, és la meua serra mare”. I qui sap si Enric Valor no li professava un amor edípic.

Alfons Llorenç